

UDC 378.147:004.415:004.774

DOI: <https://doi.org/10.64076/iedc260504.08>

**Modern Approaches to Defining the Essence of the
Concept of “Digital Literacy” as a Component of the
Professional Competence of a Modern Specialist**

Olexandra Dubaseniuk

Ivan Franko Zhytomyr State University, Zhytomyr
<https://orcid.org/0000-0002-9447-4527>

Roman Dyadyushkin

Ivan Franko Zhytomyr State University, Zhytomyr

Abstract. *The strategy for developing digital literacy of a modern specialist in Ukraine is defined in the context of the Concept of Digital Competence Development and its features are analyzed in the works of modern scientists. The main approaches to defining the essence of the concept of "digital literacy" are revealed: normative definition, structure of digital literacy (information literacy, communication and collaboration, creation of digital content, security, problem solving), academic approach.*

Keywords: *digital competence, digital literacy, modern specialist, normative definition, structure of digital literacy.*

Сучасні підходи до визначення сутності поняття "цифрова грамотність" як складову професійної компетентності сучасного фахівця

Олександра Дубасенюк

Житомирський державний університет

імені Івана Франка, м. Житомир

<https://orcid.org/0000-0002-9447-4527>

Роман Дядюшкін

Житомирський державний університет

імені Івана Франка, м. Житомир

Анотація. *Визначено стратегію розвитку цифрової грамотності сучасного фахівця в Україні у контексті Концепції розвитку цифрових компетентностей та проаналізовано її особливості у роботах сучасних науковців. Розкрито основні підходи до визначення сутності поняття "цифрова грамотність": нормативне визначення, структура цифрової грамотності (інформаційна грамотність, комунікація та співпраця, створення цифрового контенту, безпека, вирішення проблем), академічний підхід.*

Ключові слова: *цифрова компетентність, цифрова грамотність, сучасний фахівець нормативне визначення, структура цифрової грамотності.*

Актуальність. Проблема розвитку цифрових компетентностей представлена у Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 167-р. Визначена Концепція – це фундаментальний державний документ, що визначає стратегію розвитку цифрової грамотності в Україні. Він адаптує європейські стандарти до українських реалій, закладаючи основу для створення національних рамок цифрових компетентностей для різних професійних груп (вчителів, держслужбовців, медиків) [5]. Також у 2022 році представлена оновлена європейська рамка, яка є еталоном для всіх національних стандартів. У версії 2.2 особливу увагу приділено штучному інтелекту (ШІ), роботі з даними та інформаційній гігієні. Містить конкретні приклади результатів навчання [7].

Визначена проблема проаналізована у роботах сучасних науковців. Зокрема В. Биков та О. Овчарук представили опис рамки цифрової компетентності для педагогічних працівників Робота фокусується на професійному розвитку вчителя. Детально розкрито структуру компетентностей: від здатності використовувати цифрові ресурси до навчання учнів критичному мисленню в мережі. Це важливе джерело для наукового обґрунтування програм підвищення кваліфікації [4]. О. Дубасенюк проаналізовано особливості цифровізації вищої освіти в умовах сучасних викликів [2]. Н. Морзе, О. Спірін описали моделі та технології цифрової трансформації. Авторами досліджено системний підхід до

впровадження інновацій, проаналізовано інструментарій (LMS, VR/AR, хмарні сервіси) та методологію вимірювання рівня цифрової грамотності учасників освітнього процесу [3, 6]. Р. Гуревич, М. Кадемія, Л. Шевченко схарактеризували цифрову грамотність як складову професійної компетентності сучасного фахівця. У роботі розглянуто цифрову грамотність не тільки як технічне вміння, а як частину загальної професійної культури. Особлива увага приділяється творчому потенціалу використання ІТ у фаховій діяльності [1].

Розкриємо основні підходи до визначення сутності поняття "цифрова грамотність".

1. Нормативне визначення (відповідно до українського законодавства). В Україні концепція цифрової грамотності закріплена на державному рівні. Згідно з рамкою цифрової компетентності, це сукупність знань, умінь і навичок, що дозволяють майбутнім фахівцям ефективно використовувати цифрові технології, здійснювати пошук та обробку і критичне оцінювання інформації, створювати цифровий контент, забезпечувати захист персональних даних та приватності.

2. Структура цифрової грамотності (DigComp) [7]. Європейська модель цифрових компетенцій для громадян (DigComp) виділяє 5 основних сфер, які в сукупності складають цифрову грамотність: *інформаційна грамотність*, яка включає пошук, фільтрацію та перевірку достовірності даних (фактчекінг); *комунікація та співпраця*, що передбачають взаємодію через цифрові сервіси, мережевий етикет, керування цифровим іміджем; *створення цифрового контенту*, що означає редагування текстів, зображень, відео, розуміння авторського права та ліцензування; *безпека* – це захист пристроїв, конфіденційність, турбота про фізичне та ментальне здоров'я в мережі; *вирішення проблем* – розглядається як здатність розв'язувати технічні питання та використовувати технології для творчого самовираження.

Таблиця 1. Структура цифрової грамотності (редаговано автором)

Сфера компетенцій	Що вона включає
Інформаційна грамотність	Пошук, фільтрація та перевірка достовірності представлених даних (фактчекінг).
Комунікація та співпраця	Взаємодія через цифрові сервіси, мережевий етикет, керування цифровим іміджем.
Створення цифрового контенту	Редагування текстів, зображень, відео, розуміння авторського права та ліцензування.
Безпека	Захист пристроїв, конфіденційність, турбота про фізичне та ментальне здоров'я в мережі.
Вирішення проблем	Здатність розв'язувати технічні питання та використовувати цифрові технології для творчого самовираження.

3. Академічний підхід. У науковій літературі цифрову грамотність часто розглядають не тільки як технічні навички, а як когнітивну навичку. Це включає: медіаграмотність або розуміння того, як медіа формують повідомлення та впливають на аудиторію; технологічну грамотність – осмислення принципів роботи алгоритмів та штучного інтелекту; критичне мислення – формування здатності відрізнити факти від маніпуляцій (фейків) у цифровому середовищі. Таким чином, важливість окресленої проблеми полягає і у тому, що цифрова грамотність сьогодні прирівнюється до вміння читати та писати в минулому. Вона є фундаментом для цифрової інклюзії – можливості кожного громадянина повноцінно користуватися державними послугами (наприклад, через "Дію"), отримувати освіту онлайн та бути конкурентоспроможним на ринку праці. Наголосимо, що цифрова грамотність сьогодні – це не статичний набір знань, а процес безперервного навчання (lifelong learning), оскільки технологічний стек оновлюється швидше, ніж освітні програми.

Список використаних джерел

1. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю., Шевченко Л. С. Цифрова грамотність як складник професійної компетентності сучасного фахівця. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методи навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2022. Вип. 63. С. 1524.
2. Дубасенюк О. А. Цифровізація вищої освіти: сучасні виклики, ризики, досвід. Цифрова трансформація та диджитал технології для сталого розвитку всіх галузей сучасної освіти, науки і практики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 26 січ. Харків ; Ломжа, 2023. Ч. 1. С. 307-311.
3. Морзе Н. В., Спірін О. М. Моделі та технології цифрової трансформації освіти : монографія. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2021. 245 с.
4. Опис рамки цифрової компетентності для педагогічних працівників / В. Ю. Биков та ін. ; за ред. О. В. Овчарук. Київ : ІТЗН НАПН України, 2021. 40 с.
5. Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 167-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80> (дата звернення: 26.04.2026).
6. Спірін О. М. Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід та перспективи. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2020. № 4. С. 3–7.
7. DigComp 2.2: The Digital Competence Framework for Citizens with new examples of knowledge, skills and attitudes / Riina Vuorikari et al. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2022. 134 p.